

DOI: <http://doi.org/10.32750/2025-0223>

УДК 005.336.4:005.94

JEL Classification M21, O34, L25, D24, O32, M12

Рамський Андрій Юрійович

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри фінансів

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0001-7368-697X

e-mail: a.ramskyi@kubg.edu.ua

Сімавін Петро Юрійович

аспірант кафедри міжнародної економіки

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0004-0690-6476

e-mail: p.simavin.asp@kubg.edu.ua

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації економіки та стрімкого розвитку інформаційних технологій ключовим джерелом стійкої конкурентоспроможності підприємств стає не стільки фізичний чи фінансовий капітал, скільки інтелектуальний капітал. Саме знання, інновації, досвід, креативність персоналу, корпоративна культура та управлінські компетенції визначають здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища, формувати унікальні конкурентні переваги та забезпечувати довгострокову ефективність діяльності. Метою даної статті є дослідження ролі інтелектуального капіталу як чинника формування та підвищення конкурентоспроможності підприємства, визначення його ключових компонентів. Інтелектуальний капітал як нематеріальний ресурс включає три основні складові: людський капітал (компетентності, навички, знання працівників), структурний капітал (організаційна структура, внутрішні процеси, база даних, патенти, ноу-хау) та клієнтський капітал (взаємовідносини з клієнтами, репутація, бренд). Комплексне управління цими елементами сприяє посиленню інноваційного потенціалу, підвищенню продуктивності, якості продукції або послуг, що в результаті забезпечує конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках. Інтелектуальний капітал є ключовим стратегічним ресурсом, що визначає рівень конкурентоспроможності сучасного підприємства в умовах економіки знань і цифрової трансформації. До його складу входять людський, структурний та клієнтський капітал, які разом формують основу для інноваційної діяльності, ефективного управління знаннями та формування стійких конкурентних переваг. Результати дослідження свідчать, що саме інтелектуальні активи здатні забезпечити довгострокову вартість підприємства, адаптивність до ринкових змін і здатність до саморозвитку. Ефективне управління інтелектуальним капіталом сприяє зростанню продуктивності праці, покращенню взаємин з клієнтами, підвищенню якості управлінських рішень та впровадженню інновацій. Отже, у сучасному бізнес-середовищі інтелектуальний капітал не лише доповнює традиційні матеріальні ресурси, а й стає головним фактором сталого розвитку та конкурентної переваги підприємства. Формування, підтримка та розвиток інтелектуального потенціалу мають бути пріоритетами стратегічного управління підприємством.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; інтелектуалізація; людський капітал; трудові ресурси; конкурентоспроможність; конкурентоспроможність підприємства.

ВСТУП

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки, глобалізації ринків та стрімкого поширення цифрових технологій традиційні фактори виробництва – праця, земля і капітал – поступово втрачають свою виняткову роль у формуванні конкурентних переваг підприємств. На перший план виходять нематеріальні ресурси, зокрема знання, інновації, компетентності працівників, організаційна культура, взаємовідносини з клієнтами та здатність до генерації нових ідей. У цьому контексті особливого значення набуває інтелектуальний капітал, який

стає визначальним активом для створення доданої вартості, підвищення ефективності діяльності та забезпечення сталого розвитку підприємства.

Інтелектуальний капітал охоплює сукупність знань, навичок, досвіду, творчого потенціалу працівників, корпоративних стандартів, управлінських процесів, а також взаємозв'язків із зовнішнім середовищем. Його структура включає людський, структурний та клієнтський капітал, кожен з яких відіграє окрему, але взаємопов'язану роль у формуванні конкурентоспроможності. На відміну від матеріальних ресурсів, інтелектуальний капітал має властивість накопичуватися та примножуватися при правильному управлінні, що забезпечує тривалу конкурентну перевагу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах цифровізації та нестабільного бізнес-середовища підприємства, які здатні ефективно управляти інтелектуальним капіталом, отримують значні переваги на ринку. Проте на практиці багато компаній не приділяють належної уваги оцінці та розвитку цього ресурсу, що знижує їхню конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах сучасної глобальної економіки та стрімкого технологічного прогресу інтелектуальний капітал стає одним із ключових ресурсів для досягнення сталого конкурентного успіху підприємств. Інформаційне суспільство, цифровізація бізнес-процесів, зростання ролі знань і інновацій докорінно змінюють уявлення про джерела вартості підприємства. Усе менше значення мають традиційні матеріальні активи, тоді як нематеріальні — зокрема знання, досвід, інтелектуальні здібності працівників, технології, корпоративна культура та ділова репутація — формують основу конкурентоспроможності.

Так представлена проблематика в різних своїх проявах представлена в роботах таких авторів, як Becker G. [1], Krysovaty, A.I., Sokhatska, O.M. [2], Rubmann, M. [3], Savvides A. [4], Shevchenko, I., Zavadskykh, H., Ptashchenko, O., Zvonar, V., Vishka, I. [5], Sony, M. [6], Литвинов, А. [7], Лучик, С. [8], Лич В. [9], Панченко, В., Птащенко О., Резнікова Н., Іващенко О.А., Карп В., Шершенюк, О. [10] – [12], [14] – [16], Пронько, Л. [13], Сімків Л. [17], Шлапак, А. [18].

Особливої ваги ця проблематика набуває для українських підприємств, які діють в умовах економічної нестабільності, зовнішньої агресії, обмеженого доступу до традиційних ресурсів і необхідності шукати нові точки зростання. У таких умовах саме інтелектуальний капітал може стати внутрішнім джерелом стійкості, інноваційної активності та конкурентної переваги.

Таким чином, вивчення сутності, структури та механізмів управління інтелектуальним капіталом є надзвичайно актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки забезпечує формування нових підходів до підвищення ефективності діяльності підприємств і їхнього довгострокового розвитку.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження ролі інтелектуального капіталу як чинника формування та підвищення конкурентоспроможності підприємства, визначення його ключових компонентів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах сучасної економіки, яка характеризується високою динамічністю, глобалізацією та інтенсивним розвитком технологій, роль нематеріальних ресурсів у формуванні вартості підприємств набуває все більшого значення. Одним із ключових таких ресурсів виступає інтелектуальний капітал, який представляє собою сукупність знань, навичок, інноваційного потенціалу, організаційних процесів та відносин, які створюють додаткову вартість та забезпечують конкурентні переваги суб'єктам господарювання.

Інтелектуальний капітал є комплексним поняттям, що охоплює різні аспекти нематеріальних активів підприємства, включаючи людський капітал (знання, компетенції, досвід працівників), структурний капітал (організаційна культура, бази даних, патенти, інформаційні системи) та клієнтський капітал (відносини з клієнтами, ділова репутація). Його сутність полягає у здатності трансформувати інтелектуальні ресурси в економічні вигоди, сприяючи інноваційному розвитку, підвищенню продуктивності та ефективності підприємства.

Інтелектуальний капітал є унікальним і багатовимірним ресурсом, який відрізняється від традиційних матеріальних активів своїми специфічними характеристиками. Основні особливості інтелектуального капіталу можна виокремити та представити в табл. 1.

Таблиця 1

Особливості інтелектуального капіталу

Особливість	Характеристика
Нематеріальна природа	Інтелектуальний капітал не має фізичної форми, він представлений знаннями, інформацією, досвідом, інноваціями, що робить його нематеріальним активом. Через це його складніше оцінити і зафіксувати в бухгалтерських звітах, що створює виклики для управління і контролю
Динамічність і постійне оновлення	Інтелектуальний капітал є динамічним ресурсом, що постійно розвивається і змінюється під впливом інновацій, навчання, накопичення досвіду та впровадження нових технологій. На відміну від фізичних ресурсів, його цінність може зростати з часом, за умови належного управління
Невідчужуваність і неможливість відокремлення	Людський капітал є ключова складова інтелектуального капіталу нерозривно пов'язаний з конкретними працівниками. Його неможливо «продати» чи передати окремо від людини. Це ускладнює передачу знань і досвіду, а також створює ризики втрати цінних ресурсів при плинності кадрів
Колективний характер	Інтелектуальний капітал часто формується і реалізується через колективну діяльність, корпоративну культуру, систему цінностей і організаційні процеси. Його ефективність залежить від взаємодії між працівниками, менеджментом, партнерами та клієнтами
Вплив на інноваційний потенціал і конкурентоспроможність	Завдяки здатності генерувати нові ідеї, продукти і процеси, інтелектуальний капітал виступає рушієм інновацій та основою для створення стійких конкурентних переваг на ринку
Невичерпність у використанні	На відміну від матеріальних ресурсів, інтелектуальний капітал не зменшується при використанні. Навпаки, його активне застосування сприяє накопиченню додаткових знань і досвіду, що підвищує загальну цінність підприємства
Взаємозв'язок з іншими видами капіталу	Інтелектуальний капітал тісно переплітається з фінансовим, соціальним та фізичним капіталом, утворюючи комплексну систему ресурсів, що взаємодіють і взаємозбагачують одне одного
Складність оцінки і вимірювання	Через абстрактний характер інтелектуального капіталу його оцінка потребує застосування спеціальних методик, що враховують якісні та кількісні показники, а також непрямі індикатори, такі як рівень інноваційної активності, задоволеність клієнтів та інше

Джерело: складено на основі джерел [1] – [18]

Саме тому необхідно зауважити, що теоретичний базис дослідження [1] – [18] дає змогу представити авторське визначення поняття інтелектуального капіталу. Так під інтелектуальним капіталом надалі можливо розуміти стратегічний нематеріальний актив підприємства, що формується на основі знань, креативності, досвіду, навичок персоналу, організаційних процедур, інноваційних рішень і зовнішніх взаємовідносин, здатний генерувати додану вартість, підвищувати конкурентоспроможність і забезпечувати довгострокову ефективність функціонування організації в умовах динамічного ринку.

Надалі розглянемо сутність сучасної конкурентоспроможності підприємницьких структур. Так у сучасних умовах глобалізації, цифровізації та інтенсивного розвитку інноваційних технологій поняття конкурентоспроможності підприємства набуває нових змістових акцентів. Вона перестає бути лише результатом оптимального поєднання ціни й якості продукції, а натомість, формується як комплексна здатність адаптуватися, розвиватися і створювати цінність у мінливому середовищі. До ключових особливостей конкурентоспроможності сучасного підприємства належать (табл. 2).

Таблиця 2

Особливості конкурентоспроможності сучасного підприємства

Особливість	Характеристика особливості
Інноваційна орієнтація	Сучасне підприємство має бути постійним джерелом нових ідей, продуктів, технологій та бізнес-моделей
Інтелектуалізація ресурсів	Висока конкурентоспроможність досягається не стільки завдяки матеріальним ресурсам, як завдяки знанням, компетенціям, людському та інтелектуальному капіталу. Саме ці нематеріальні активи визначають здатність до адаптації, навчання та розвитку
Гнучкість та адаптивність	Швидке реагування на ринкові зміни, перебудова внутрішніх процесів, орієнтація на попит споживача та зовнішні загрози є обов'язковими умовами збереження та зміцнення конкурентних позицій
Цифровізація процесів	Цифрові технології стали базовим інструментом підвищення конкурентоспроможності. Використання big data, хмарних рішень, автоматизації та штучного інтелекту дозволяє підвищити ефективність управління та персоналізувати роботу з клієнтами
Сталий розвиток і соціальна відповідальність	Конкурентоспроможність сьогодні все частіше оцінюється не лише в термінах прибутковості, а й через призму відповідального ставлення до довкілля, суспільства та сталого використання ресурсів
Клієнтоцентричність	Підприємства, орієнтовані на глибоке розуміння потреб клієнтів та створення доданої цінності для споживача, мають вищу ймовірність досягнення й утримання лідерських позицій на ринку
Роль бренду та репутації	Імідж, довіра клієнтів, репутація серед партнерів та інвесторів - все це стало вагомим елементом нематеріальних конкурентних переваг підприємства
Мережевість і стратегічні альянси	В сучасних ринкових умовах зростає значення партнерств, кооперації, кластерів та участі у міжнародних ланцюгах вартості. Це дозволяє швидко масштабувати бізнес і залучати ресурси

Джерело: сформовано на основі [1-18]

Таким чином, спираюсь на представлений аналіз зауважимо, що конкурентоспроможність сучасного підприємства представляє собою багатовимірне поняття, що охоплює не лише виробничі чи фінансові чинники, а й інтелектуальні, технологічні, інноваційні та соціальні аспекти. Її формування потребує системного підходу, стратегічного бачення і готовності до безперервного розвитку.

Інтелектуальний капітал безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства через такі механізми:

- знання та досвід персоналу є основою для створення нових продуктів, процесів і послуг, які забезпечують унікальну ринкову пропозицію;
- структурований обмін знаннями, чіткі внутрішні процеси та впровадження інформаційних технологій дозволяють зменшити витрати, підвищити якість та швидкість обслуговування;
- високий рівень інтелектуального капіталу формує довіру клієнтів і партнерів, підвищує лояльність до бренду, що сприяє стабільному попиту;

- підприємства з розвиненим інтелектуальним потенціалом швидше реагують на ринкові зміни та мають здатність трансформуватися відповідно до нових умов;
- нематеріальні активи, зокрема інтелектуальний капітал, дедалі частіше розглядаються інвесторами як головний фактор майбутньої прибутковості бізнесу.

Формування інтелектуального капіталу потребує системного підходу:

- впровадження систем безперервного навчання;
- стимулювання внутрішніх інновацій;
- управління знаннями та їх збереження;
- інвестування в корпоративну культуру;
- вдосконалення систем мотивації персоналу.

Управління інтелектуальним капіталом має бути інтегроване у загальну стратегічну систему управління підприємством, що дозволяє перетворити інтелектуальний ресурс із потенційного активу на реальну конкурентну перевагу.

Інтелектуальний капітал сьогодні виступає ключовим драйвером конкурентоспроможності підприємства. Його грамотне формування, оцінка та використання дозволяють не лише адаптуватися до швидких змін у зовнішньому середовищі, а й стати джерелом інноваційного прориву. Саме інтелектуальний капітал забезпечує довгострокову стійкість, стратегічне зростання та здатність підприємства створювати унікальну цінність для споживача.

Таким чином, у сучасній економіці знань успішними стають не ті підприємства, які мають більше ресурсів, а ті, які ефективніше використовують свій інтелектуальний потенціал. У майбутньому значення інтелектуального капіталу лише зростатиме, адже тенденції світової економіки впевнено прямують у бік цифровізації, автоматизації, штучного інтелекту, big data та економіки знань. У таких умовах лише ті підприємства, які зможуть не лише накопичити інтелектуальні ресурси, а й ефективно їх трансформувати в інновації, послуги, бізнес-моделі, матимуть змогу конкурувати на глобальних ринках.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У процесі дослідження ролі інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства було підтверджено, що в умовах постіндустріального розвитку, цифрової економіки та інтелектуалізації виробництва саме інтелектуальні ресурси стають головним джерелом довгострокових конкурентних переваг. На відміну від традиційних матеріальних ресурсів, інтелектуальний капітал не зношується при використанні, а навпаки відбувається зростання, підвищуючи цінність підприємства в стратегічній перспективі.

Інтелектуальний капітал є комплексною економічною категорією, що охоплює людський (знання, досвід, навички працівників), структурний (інновації, інформаційні системи, організаційна культура, процеси управління) та клієнтський капітал (ділова репутація, відносини з партнерами та споживачами). Усі ці елементи формують синергію, яка забезпечує гнучкість підприємства, його здатність до адаптації, інновацій, підвищення продуктивності, ефективності рішень і якості продукції чи послуг.

Крім того, інтелектуальний капітал виступає важливим чинником формування інноваційної культури всередині підприємства, що сприяє постійному оновленню виробничих і управлінських процесів, впровадженню нових технологій і адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Розвинений інтелектуальний капітал стимулює творчість працівників, покращує внутрішню комунікацію та підвищує мотивацію, що позитивно впливає на загальну продуктивність та якість роботи.

Не менш важливим аспектом є роль інтелектуального капіталу у формуванні позитивного іміджу та довіри серед споживачів і партнерів, що особливо актуально в

сучасних умовах, де репутація та брендинг відіграють ключову роль у виборі споживачем товарів і послуг. Ефективне управління інтелектуальним капіталом дає змогу підприємству швидко реагувати на зміни ринкових трендів і запити клієнтів, що підвищує його гнучкість і здатність утримувати лідерські позиції.

Варто також підкреслити, що для максимізації ролі інтелектуального капіталу необхідно забезпечити впровадження комплексної системи його оцінки та моніторингу, що включає не лише кількісні показники, а й якісні критерії, які відображають динаміку знань, інноваційного потенціалу та взаємодії з ринковим середовищем. Тільки системний підхід дозволить своєчасно виявляти слабкі місця та розробляти ефективні стратегії розвитку інтелектуальних ресурсів.

Отже, роль інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства є комплексною і багатовимірною. Інтелектуальний капітал — це не просто сукупність знань і навичок, це динамічний ресурс, який вимагає стратегічного управління та постійного розвитку. Лише інтеграція інтелектуального капіталу у стратегічний розвиток підприємства може гарантувати його стійкість, ефективність і довгострокове лідерство на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Becker, G. (1993). Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. Chicago: University of Chicago Press.
2. Krysovaty, A.I. & Sokhatska, O.M. (Eds.). (2018). The fourth industrial revolution: Changing directions of international investment flows. Ternopil: PE Yu.V. Osadtsa.
3. Rubmann, M. (2015). Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries. The Boston Consulting Group. Inc. https://www.bcg.com/publications/2015/engineered_products_project_business_industry_4_future_productivity_growth_manufacturing_industries
4. Savvides, A., & Stengos, T. (2009). Human capital and economic growth. Stanford, Calif: Stanford Economics and Finance.
5. Shevchenko, I., Zavadskykh, H., Ptashchenko, O., Zvonar, V., & Vishka, I. (2023). The Application of Digitization in the Economy as a Promising Direction in the Growth of Human Capital. *Economic Affairs*, 68(01s), 345-352. <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n1sz11.pdf>
6. Sony, M. (2018). Industry 4.0 and lean management: a proposed integration model and research propositions. https://www.researchgate.net/publication/328611557_Industry_40_and_lean_management_a_proposed_integration_model_and_research_propositions
7. Литвинов, А.І. (2016). Людський капітал в системі відтворення сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 8(2), 5-8. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_2_2016ua/3.pdf
8. Лучик, С.Д. (2008). Соціально-економічний механізм управління трудовим потенціалом села. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ.
9. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: монографія / В.М. Лич, І.К. Бондар, І.О. Лютий та ін.; за ред. В.М. Лича. Київ: КНУБА, 2009. Ч. I.
10. Панченко, В., Птащенко, О., Резнікова, Н., & Карп, В. (2025). Багатовимірність проблем соціально-економічного розвитку в умовах глобальних викликів: інституційні рамки політики модернізації. *Економічний простір*. 199. 86-98. <https://economic-prostir.com.ua/article/199-bagatovymirnist-problem-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-v-umovah-globalnyh-vyklykiv-instytutczijni-ramky-polityky-modernizacziyi/>
11. Панченко, В., Резнікова, Н., Птащенко, О., & Іващенко, О. (2023). Інституційні механізми активізації ринку праці в умовах повоєнного відновлення економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*, 23, 18-23. <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2585>
12. Панченко, В.Г., Резнікова, Н.В., Птащенко, О.В., & Іващенко, О.А. (2024). Цифрові трансформації міжнародного ринку праці в умовах платформізації зайнятості. *Ефективна економіка*, 2. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3063/3099>
13. Пронько, Л. М. (2022). Особливості відтворення людського капіталу сільських територій. *Продовольчі ресурси*, 10(18), 266–275. <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26>

14. Птащенко, О. (2024). Формування людського капіталу сільськогосподарських підприємств: фінансовий та рекреаційні аспекти. *Світ фінансів*. 2, 78-88, <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/issue/archive?issuesPage=4#issues>
15. Птащенко, О. & Іващенко О. (2024). Розвиток суб'єктів підприємництва в умовах економічної інклюзії: інструментарій інтенсифікації розвитку та соціально-економічна нестабільність. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(14), 16-26. <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/293>
16. Птащенко, О., & Шершенюк, О. (2024). Розвиток людського капіталу сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних змін цифрової економіки. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2, 56-64. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/07/2-2024-6.pdf>
17. Сімків, Л.Є. (2020). Ринкова інфраструктура: елементи та значення в ринковій економіці. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4(144), 3-7. [https://ird.gov.ua/sep/sep20204\(144\)/sep20204\(144\)_003_SimkivL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20204(144)/sep20204(144)_003_SimkivL.pdf)
18. Шлапак, А. В. (2022). Наглядний потенціал фінансових установ у протидії кіберзлочинам та інформаційним атакам в умовах зростання ролі FINTECH і BIG TECHS на цифровізованих ринках капіталу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки*, 2(2), 273-280. <https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1094>
19. Ramskyi, A., & Loiko, Y. (2025). DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF ECONOMIC ENTITIES. *NORMATIVE AND. European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 1(15), 340-349. <https://doi.org/10.32750/2025-0130>
20. Ramskyi, A., Vasechko, L., & Pozhar, A. (2023). ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(12), 33-45. <https://doi.org/10.32750/2023-0203>
21. Рамський, А. (2023). Соціальне підприємництво в Україні: аналіз нормативно-правової бази та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*, (58).

Andrii Ramskyi

Doctor of Economic Sciences, Professor
Head of the Finance Department
Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-7368-697X
e-mail: a.ramskyi@kubg.edu.ua

Petro Simavin

Postgraduate Student, Department of International Economics
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0009-0004-0690-6476
e-mail: p.simavin.asp@kubg.edu.ua

THE ROLE OF INTELLECTUAL CAPITAL IN ENSURING ENTERPRISE COMPETITIVENESS

Abstract. In today's conditions of globalization, digital transformation of the economy and rapid development of information technologies, the key source of sustainable competitiveness of enterprises is not so much physical or financial capital, but intellectual capital. It is knowledge, innovation, experience, creativity of personnel, corporate culture and managerial competencies that determine the ability of an enterprise to adapt to changes in the market environment, form unique competitive advantages and ensure long-term efficiency of its activities. The purpose of this article is to study the role of intellectual capital as a factor in the formation and increase of the competitiveness of an enterprise, to determine its key components. Intellectual capital as an intangible resource includes three main components: human capital (competences, skills, knowledge of employees), structural capital (organizational structure, internal processes, database, patents, know-how) and client capital (relationships with clients, reputation, brand). Integrated management of these elements contributes to strengthening the innovative potential, increasing productivity, quality of products or services, which ultimately ensures the competitiveness of the enterprise in the domestic and foreign markets. Intellectual capital is a key strategic resource that determines the level of competitiveness of a modern enterprise in the conditions of the knowledge economy and digital transformation. It includes human, structural and client capital, which together form the basis for innovative activity, effective knowledge management and the formation of sustainable competitive advantages. The results of the study show that it is intellectual assets that are able to ensure the long-term value of the enterprise, adaptability to market changes and the ability to self-development. Effective management of intellectual capital contributes to increasing labor productivity, improving customer relationships, improving the quality of management decisions and implementing innovations. Therefore, in the modern business environment, intellectual capital not only complements traditional material resources, but also becomes the main factor in the sustainable development and competitive advantage of the enterprise. Formation, support and development of intellectual potential should be priorities of strategic management of the enterprise.

Keywords: intellectual capital; intellectualization; human capital; labor resources; competitiveness; competitiveness of the enterprise.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.
2. Krysovatty, A., & Sokhatska, O. (Eds.). (2018). *The fourth industrial revolution: Changing directions of international investment flows*. PE Yu.V. Osadtsa.
3. Rubmann, M. (2015). *Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries*. The Boston Consulting Group. https://www.bcg.com/publications/2015/engineered_products_project_business_industry_4_future_productivity_growth_manufacturing_industries
4. Savvides, A., & Stengos, T. (2009). *Human capital and economic growth*. Stanford Economics and Finance.
5. Shevchenko, I., Zavadskykh, H., Ptashchenko, O., Zvonar, V., & Vishka, I. (2023). The application of digitization in the economy as a promising direction in the growth of human capital. *Economic Affairs*, 68(1 Suppl.), 345–352. <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n1sz11.pdf>
6. Sony, M. (2018). Industry 4.0 and lean management: A proposed integration model and research propositions. *Unpublished manuscript*. <https://www.researchgate.net/publication/328611557>

7. Lytvynov, A. (2016). Human capital in the reproduction system of agricultural enterprises. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 8(2), 5–8. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_2_2016ua/3.pdf [in Ukrainian]
8. Luchyk, S. (2008). *Socio-economic mechanism for managing the labour potential of the countryside*. Abetka-Svit. [in Ukrainian]
9. Lych, V., Bondar, I., & Liutyi, I. (Eds.). (2009). *Human capital of Ukraine: State, problems, prospects of reproduction* (Part I). Kyiv National University of Construction and Architecture. [in Ukrainian]
10. Panchenko, V., Ptashchenko, O., Reznikova, N., & Karp, V. (2025). The multidimensionality of socio-economic development problems under global challenges: Institutional frameworks of modernisation policy. *Economic Space*, 199, 86–98. <https://economic-prostir.com.ua/article/199-bagatovymirnist-problem-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-v-umovah-globalnyh-vyklykiv-instytucijni-ramky-polityky-modernizacziyi/> [in Ukrainian]
11. Panchenko, V., Reznikova, N., Ptashchenko, O., & Ivashchenko, O. (2023). Institutional mechanisms for activating the labour market during the post-war recovery of Ukraine's economy. *Investments: Practice and Experience*, 23, 18–23. <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2585> [in Ukrainian]
12. Panchenko, V., Reznikova, N., Ptashchenko, O., & Ivashchenko, O. (2024). Digital transformations of the international labour market in the context of platform employment. *Effective Economy*, 2. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3063/3099> [in Ukrainian]
13. Pronko, L. (2022). Features of human capital reproduction in rural areas. *Food Resources*, 10(18), 266–275. <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26> [in Ukrainian]
14. Ptashchenko, O. (2024). Formation of human capital in agricultural enterprises: Financial and recreational aspects. *World of Finance*, 2, 78–88. <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/issue/archive?issuesPage=4#issues> [in Ukrainian]
15. Ptashchenko, O., & Ivashchenko, O. (2024). Development of business entities under economic inclusion: Tools for intensification and socio-economic instability. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, 2(14), 16–26. <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/293> [in Ukrainian]
16. Ptashchenko, O., & Shershenyuk, O. (2024). Development of human capital in agricultural enterprises amid transformational changes in the digital economy. *Journal of Strategic Economic Research*, 2, 56–64. <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/07/2-2024-6.pdf> [in Ukrainian]
17. Simkiv, L. (2020). Market infrastructure: Elements and significance in a market economy. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 4(144), 3–7. [https://ird.gov.ua/sep/sep20204\(144\)/sep20204\(144\)_003_SimkivL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20204(144)/sep20204(144)_003_SimkivL.pdf) [in Ukrainian]
18. Shlapak, A. (2022). Supervisory potential of financial institutions in countering cybercrimes and information attacks amid the growing role of FinTech and BigTech on digitised capital markets. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences Series*, 2(2), 273–280. <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1094> [in Ukrainian]
19. Ramskyi, A., & Loiko, Y. (2025). Development of intellectual capital under the digital transformation of economic entities. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 1(15), 340–349. <https://doi.org/10.32750/2025-0130>
20. Ramskyi, A., Vasechko, L., & Pozhar, A. (2023). Features of enterprise financial resource management in crisis conditions. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 2(12), 33–45. <https://doi.org/10.32750/2023-0203> [in Ukrainian]
21. Ramskyi, A. (2023). Social entrepreneurship in Ukraine: Analysis of the legal framework and development prospects. *Economy and Society*, 58. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 08.05.25

Рецензовано 23.05.25

Опубліковано 06.06.2025 р.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.